

هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماری و شهرسازی ایران

جستاری برارزیابی اقدامات مدیریتی در بافت های تاریخی

سحرمهدار^۱، پوران سلمانی آفاق^۲، مظفر عباس زاده^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری دانشگاه ارومیه، msahar264@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی معماری دانشگاه ارومیه، poranafagh368@gmail.com

۳- استادیار معماری دانشگاه ارومیه، mo.abbaszadeh@urmia.ac.ir

چکیده

بافت تاریخی شهرها به دلیل ویژگی‌های منحصر به فرد و مشخصی که دارند، از سایر مناطق شهر متمایز شده و به همین دلیل نیازمند ملاحظات ویژه مدیریتی هستند. بررسی و تحلیل مدیریت بافت‌های تاریخی شهرهای کشورمان هنگامی ضرورتی دوچندان می‌یابد که بدانیم بسیاری از این بافت‌ها دارای مسائل و مشکلات متعددی بوده و این معضلات باعث تخلیه و فرسودگی و در نهایت بروز ناهنجاری‌های گوناگون شده است. هدف از این پژوهش، بررسی مدیریت بافت تاریخی شهرها و ارائه موارد قابل استفاده در مدیریت بافت تاریخی است، لذا در ابتدا به مفاهیم و تعاریف مربوط به بافت های تاریخی و تاریخچه مدیریت بافت تاریخی پرداخته شده است و سپس به منظور تحلیل و استفاده از سیاست‌های اجرایی تجربیات موفق، به معرفی نمونه های بین المللی مشابه با بافت تاریخی ایران در امر مدیریت پرداخته شده است تا ضمن ارزیابی تجارب داخلی، در نهایت منجر به ارائه راهکارها و ملاحظات دربار مدیریت بافت های تاریخی ایران شده است، در این راستا برای دست یابی به این هدف، از روش تحقیق تحلیلی- توصیفی استفاده شده است و روش گردآوری اطلاعات، مطالعه ی کتب و پژوهش های مرتبط می باشد. نتایج حاکی از آن است که به دلیل حاکمیت متمرکز بر بافت تاریخی، نهادهای ملی و حکومتی بیشترین نقش را در سیاستگذاری و برنامه ریزی بافت تاریخی ایفا مینمایند. همچنین سازمانهای مدیریت محلی مانند شهرداری و شورای شهر بیشتر از آنکه نقش مدیریتی ایفا نمایند تنها به عنوان نهادهای ناظر، خدماتی و عمرانی به فعالیت میپردازند. شکاف مدیریتی فوق باعث اتلاف سرمایه ها ی محلی و عدم تمایل بخش خصوصی و شهروندان به مشارکت گردیده است. لذا به سیاستگذاران و برنامه ریزان پیشنهاد می شود با به کارگیری مدیریت هماهنگ شهری و تقویت نقش نهادهای محلی و غیره در بافت تاریخی، از تفرق عملکردی حاکم بر نظام مدیریتی بکاهد و عملکرد آن را بهبود بخشند.

کلمات کلیدی: بافت تاریخی، مدیریت بافت تاریخی، مدیریت شهری، میراث فرهنگی .

۱. مقدمه

امروزه با رشد روز افزون شهرنشینی، مشکلات شهری بیش از هر زمان دیگری دامنگیر شهرها شده است. مشکلات با تاثیرگذاری بر تمامی جنبه‌های شهرنشینی، روابط منطقی زندگی شهری را نابه سامان می کند. مشکلات یاد شده ریشه های گوناگون داشته و از جهات مختلف قابل بررسی است. یکی از این مشکلات، بی توجهی به بافت‌های تاریخی در شهرهای امروزی می باشد، به گونه‌ای که تلاش مسئولین بیشتر معطوف به گسترش شهرها، ایجاد خیابانهای جدید در حاشیه آن ها و تامین هزینه های تاسیسات و تجهیزات شهری (با تمرکز کمتر بر اهمیت بافت تاریخی) بوده است (Zaali, 2016).

باید توجه داشت که ماهیت ویژه بافت های تاریخی، هرگونه بی توجهی به آن را از جهات مختلف مردود می‌سازد: از جهت اقتصادی، چون دارای امکانات بالقوه ای اعم از زیر ساختی و رو ساختی است، از جهت فرهنگی، چون خاستگاه شهر امروزی و یادگاری از فرهنگ و تاریخ پیشین است، از جهت اجتماعی، چون در چه در صورت متروک شدن چه با نامتناسب بودن تراکم کاربری ها، بخشی از جامعه انسان‌ها می باشد و در نهایت از جهت کالبدی، چون با وجود فرسودگی، هنوز دارای ارزش های معماری و شهرسازی یکتایی است و در

هفتمین همایش علمی پژوهشی و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

مجموع آن که حتی در صورت نبود ارزش های بالقوه و بالفعل، سهم آن از گستره شهرها آن چنان در خور توجه است که نادیده انگاشتن آن منطقی نمی باشد. با توجه به اهمیت این نوع از فضاها، مدیریت بافت تاریخی در صورتی است که در برنامه ریزی جامع شهرها مورد توجه قرار گرفته و با توجه به ویژگی های کالبدی، کارکردی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در مناطق تاریخی و در کمیت های گوناگون انجام شده و یا در حال انجام می باشد (کاظمیان، ۱۳۹۲).

برنامه های مدیریتی بر پایه تجزیه و تحلیل سیستم های مدیریتی موجود قرار دارند، به گونه ای که علاوه بر بهبود و بهسازی مناسب و درخور، مسئولیت های دیگری نظیر تقویت و افزایش ظرفیت مدیریتی نهادها و مؤسسات به منظور نظارت بر محدوده های تاریخی توسعه و پیشرفت سیستم های مدیریتی اطلاعات اموال و بناهای بارز و تعیین ضوابط و مقررات طرح های توسعه اقتصادی محلی بافت های تاریخی را نیز برعهده دارند. باید توجه داشت که موفقیت برنامه های مدیریتی در گرو مشارکت هم زمان و همکاری بخش عمومی و خصوصی می باشد. بخش خصوصی از طریق پرداخت مالیات برای سرمایه گذاری در بخش های تاریخی، فراهم کردن زمینه های مشورتی برای صاحبان بناها و آثار بارز با سرمایه گذاران علاقه مند به سرمایه گذاری و در نهایت تشکیل هیئت املاک و مستغلات مرکز تاریخی که با همکاری بخش عمومی و خصوصی محل انجام پروژه ها و حوزه های مداخله را به طور مستقیم با توجه به وضعیت املاک و زمین تعیین می کنند، به مشارکت می پردازد (قادری، ۱۳۹۱).

همچنین نقش بخش عمومی را نیز نباید فراموش کرد. اموری از جمله تقویت و افزایش نهادهای خصوصی (بنا به موارد بیان شده مهم ترین بستر این امر شفاف سازی قوانین عمومی برای بخش خصوصی است)، تنظیم حوزه های مداخله و قوانین آنها (در این بخش نیز تنظیم ضوابط روشن برای طرح های باز زنده سازی شهری مانند تعیین کاربری، تعیین تعداد طبقات مجاز، برای ساخت و ساز و راهبردهای توسعه در مناطق تاریخی به منظور سرمایه گذاری بخش خصوصی در نظر گرفته می شود)، و نظارت بر سرمایه گذاری و عملکرد بخش خصوصی از مهم ترین وظایف این بخش بشمار می آید (همان).

۲- بافت تاریخی

بر اساس نظریات صاحب نظران می توان عنوان داشت که بافت تاریخی، بخشی از شهر است که در آن، قسمت عمده ساختار و استخوان بندی باقی مانده ولیکن عناصر، عکس و فازها دستخوش تغییر شده است. به طور خلاصه می توان مشخصات بافت قدیم را در موارد زیر مشاهده کرد:

امنیت، محرمیت، با توجه به اقلیم، مصالح ساختمانی بومی، ساختار ارگانیک، معابر، کالبد فرهنگی و ساکنین فرهنگ گرا، درونگرا بودن، ارزش میراث فرهنگی، آسایش، مقیاس، هویت، حس جهت یابی (Radonie, 2007).

بافت تاریخی ایران، آن بخش از بافت های شهری را که قبل از ۱۳۰۰ ه. ش شکل گرفته است شامل می شود، ولیکن به دلیل فرسودگی کالبدی و فقدان استانداردهای ایمنی، استحکامات، خدمات و زیرساخت های شهری، علیرغم برخورداری از ارزش های هویتی، منزلت مکانی و سکونت پایینی دارند، در واقع بخشی از شهرهای ایران که تا عهد قاجار شکل گرفته اند را می توان بافت تاریخی نامید. منظور زمانی است که هنوز تغییرات تکان دهنده و دگرگون کننده دوران پهلوی اول شروع نشده است. همچنین عناصر تعیین کننده شالوده شهر و محلات قدیمی ایرانی را می توان در مسجد جامع (دارای کارکرد و رابطه مستقیم و وسیع با همه قشرهای اجتماعی مسلمان و به عنوان بنیادی اجتماعی)، محله های مسکونی و بازار (مظهر بنیاد های مدنی) دانست (Meshkini, 2007)، (فلامکی، ۱۳۸۸).

۳- تاریخچه مدیریت بافت تاریخی

بررسی تجارب موفق مدیریت شهری در اکثر کشورها نشان می دهد که مدیریت پروژه ها در تمامی جنبه های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی طرح ها، دارای جایگاه ویژه ای است، به همین جهت UNESCO از طریق جمع آوری و تعیین سایت های مهم تاریخی نقش مهمی را در این بین بازی کرده و باعث افزایش اهمیت موضوع حفاظت فضاها ی تاریخی شده است به گونه ای که منظور از حفاظت و مرمت، فقط توجه و تمرکز بر روی بنا و یا آثار تاریخی نمی باشد، بلکه در بیشتر موارد مراکز تاریخی شهرها را در نظر گرفته و برنامه مدیریتی و اجرایی برای آنها تعیین کرده است. در اصل هدف مدیریت و سرپرستی فعالان محدوده های تاریخی باید این باشد که هرگونه فعالیت در بافت، آن را اندکی بهتر از پیش سازد و به گفته مونتگمری: «بسیاری از مناطق شهری، به جای برنامه ریزی جامع و خردورانه نیاز به توجه بیشتر دست یاری دهنده تزریق سرمایه و فعالیت های تازه دارند. ما این را نیکوداشت شهری می نامیم؛ کمک کردن به یک مکان تا به خود کمک کند. این کار، نوعی مدیریت را از طریق تغییرات افزایشی همراه با بهبود بخشی و ملاحظات راهبردی گزینشی طلب می کند (Montgomery, 1995).

هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

با بررسی مواد منشورها و کنگره‌ها می‌توان پی برد که به‌طور کلی توجه به ابعاد و عناصر مختلف و مدیریت مدنظر بوده و به مرور زمان و با تجارب بدست آمده ابعاد مدیریتی بافت‌های تاریخی مورد تأکید و توجه بیشتری قرار گرفته است. از جمله در کنگره آتن (۱۹۳۱) به ابعاد مدیریتی بافت‌های تاریخی توجه نشده و حتی حوزه مداخله در نظر گرفته‌شده در واقع تک بناهای بارزش بوده است، ولی به مرور و در کنگره‌های بعدی به ابعاد مدیریت بافت‌ها و مناطق تاریخی توجه بیشتری شده است در این میان می‌توان به قطعنامه کنگره آمستردام (۱۹۷۵) اشاره کرد که نکات مورد توجه در آن به شرح موارد ذیل می‌باشد:

- ضرورت نقش‌آفرینی دولت مرکزی در بافت‌های تاریخی بعلت عدم توان اجرای طرح‌های حفظ و احیا به وسیله مالکان و مقامات محلی
 - تعریف سیاست‌های مالی و اعطای کمک و ارائه تسهیلات به وسیله دولت مرکزی و محلی
 - ایجاد و توسعه سازمان‌های متولی بافت‌های تاریخی
 - ایجاد تسهیلات جهت شکل‌گیری انجمن‌های محلی و گروه‌های داوطلب
 - ایجاد نهادهای مشاوره به جهت شناخت دیدگاه‌های گروه‌های ذی‌نفع
 - ضرورت مداخله حکومت‌های محلی جهت هماهنگی و کاهش هزینه‌های ناشی از اقدامات مرمت شهری
 - توانمند ساختن اقدامات قانون‌گذاری و اداری لازم به شکلی کارآمد و نافذ
 - گسترش آموزش در تمامی سطوح خصوصاً ترغیب و آموزش جوانان در زمینه نگه داشت محیط و مشارکت آنان در اقدامات حفظ و احیا
 - تأکید بر امر مشارکت به‌عنوان عامل اصلی و تعیین‌کننده در جهت ارتقای کیفیت بافت‌های تاریخی
 - تهیه طرح‌ها و برنامه‌های حفظ و احیای فراگیر و انجام مطالعات و تهیه طرح قبل از شروع اقدامات اجرایی
- بررسی مفاد قطعنامه‌ها و منشورها نشان از آن دارد که در هیچ‌یک از آن‌ها جنبه‌های مدیریت بافت به جامعیت کنگره آمستردام مورد توجه قرار نگرفته است (طاهر خانی، ۱۳۸۵).
- در نهایت می‌توان بیان کرد که مدیریت بافت‌های تاریخی نیازمند توجه هم‌زمان به چهار عنصر تشکیلات منابع (انسانی، مالی، قانونی و اطلاعاتی) طرح و برنامه و آموزش و مشارکت شهروندان می‌باشد (همان).

۴- مدیریت بافت تاریخی

۴-۱ مدیریت بافت تاریخی بخشی از میراث فرهنگی جامعه

بافت‌های تاریخی شهرها تجسم عینی تمدن و فرهنگ هر جامعه و از بسترهای مناسب جهت دستیابی به شاخص‌های مختلف خود در فرآیند گفت‌وگو و تعامل بین تمدن‌ها و فرهنگ‌هاست. این بافت‌ها سند عینی و ماندگاری هستند که به صورت امانتی ارزشمند از هنر و فرهنگ گذشتگان برای استفاده‌کنندگان از نسلی به نسل دیگر منتقل شده‌اند. هر ملتی در طول حیات خود مجموعه‌ای را کسب می‌کند، که اگر در مسیر تعالی و تکامل و توسعه خود قرار دهد سبب دوام، بقا و تکامل می‌شود (مهدی زاده، ۱۳۸۴).

مدیریت بافت‌های تاریخی مقوله‌ای جدا از میراث فرهنگی نیست. به بیان دیگر، این مدیریت در چارچوب مدیریت فرهنگی بررسی شده است. در بافت‌های تاریخی به عناصر مادی یا وجه مادی فرهنگ، یا آنچه به قول مردم‌شناسان فرهنگ مادی در برابر فرهنگ نامیده می‌شود (یعنی آثار مادی و عینی فرهنگ) به طور مشخص توجه می‌شود. از این‌رو، عناصر میراث فرهنگی بافت‌های تاریخی ارزشمند به عنوان منابع فرهنگی هر جامعه تلقی می‌شوند. بنابراین مدیریت حفظ و احیای بافت‌های تاریخی شهرها، مدیریت بخشی از منابع فرهنگی با هدف تعمیق روابط معنوی و ذهنی و نیز هویت بخشی به زندگی شهری، بشمار می‌آید (غراب، ۱۳۸۰).

۴-۲ مدیریت بافت تاریخی؛ مسئولیت مشترک دولت مرکزی، محلی و شهروندان

مدیریت بافت تاریخی در بهترین شکل خود مستلزم حضور عناصر ملی منطقه‌ای و محلی در فرآیند برنامه‌ریزی، هماهنگ‌سازی، اجرا و نظارت است. بافت‌های تاریخی قبل از هرچیز سرمایه‌های فرهنگی ملی تلقی می‌شوند. بنابراین اولین هسته‌ای که می‌تواند در سازمان مدیریت حفظ و احیا نقش حیاتی داشته باشد، دولت مرکزی است. بدیهی است که نه دولت و نه سازمان‌های عمومی هیچ‌کدام نمی‌توانند در مدیریت، حفظ و احیا، خالق فرهنگ جدیدی باشند. بنابراین شاید ضرورتی نداشته باشد که دولت به تولید و تبیین مسیر فرهنگ بپردازد، بلکه تنها می‌بایست به ایجاد شرایط لازم برای توسعه فرهنگی و از طریق ارائه رویه‌های اداری و نهادی مناسب بسنده کند. در واقع تعیین سیاست‌های کلی، نظارت، ایجاد انگیزه، هدایت و ارزشیابی در خصوص حفظ و احیای بافت‌های تاریخی از اصلی‌ترین

هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

وظایف دولت مرکزی بشمار می آید. از سوی دیگر نیز، سهم بافت‌های تاریخی ارزشمند در گردشگری، موضوعی انکارناپذیر محسوب می‌شود. از این حیث، دولت‌ها نیز به سودآوری، حفظ و احیای بافت‌های تاریخی به خاطر جایگاه آن در اشاعه و ترویج گردشگری توجهی خاص دارند (Jung, 2015).

۳-۴ منابع مدیریت؛ بسترساز حفظ و احیای بافت‌های تاریخی

منابع مدیریت، حفظ و احیای بافت‌های تاریخی ارزشمند شامل منابع اداری و انسانی، منابع مالی، قوانین و مقررات، اطلاعات و منابع خودجوش (همیاری) و طرح‌هاست. ایجاد ساختار اداری بنیادی و اساسی که بیشترین کارایی و اثربخشی را داشته باشد، بسیار ضروری است. بر همین راستا، استفاده از کادر تخصصی، فنی و افزایش و ارتقای مهارت‌های علمی و فنی کارکنان از طریق آموزش، می‌تواند به ساختار اداری و انسان قوت بخشد (طاهر خانی، ۱۳۸۵).

۴-۴ مدیریت بافت‌های تاریخی، تقویت و کمک به فرآیند توسعه پایدار شهری

مدیریت حفظ و احیای بافت‌های تاریخی با اهداف توسعه پایدار، هماهنگی کامل دارد. به عبارت دیگر، اقدامات و برنامه‌های بهسازی و نوسازی بافت‌های تاریخی، به دنبال تحقق توسعه پایدار شهری است، چراکه شهر پایدار دارای دو خصلت مهم می‌باشد:

- شهر پایدار به حفاظت از منابع طبیعی محیط‌زیست و تداوم و پایداری منابع برای نسل حاضر و نسل‌های آینده می‌پردازد.
- شهر پایدار به حفاظت از ارزش‌های تاریخی فرهنگی بومی شهر از طریق اقدامات بهسازی و نوسازی، ضمن حفظ هویت، تکامل‌بخشی، پویایی و توسعه حیات مدنی شهر و شهرنشینی توجه دارد (شماعی، ۱۳۸۴).

درنهایت باید اذعان کرد که تفاوت اصلی نوع مدیریت در رویکرد سنتی با رویکرد جدید (مشارکتی) در این نکته نهفته است که نوسازی و بهسازی بافت‌های تاریخی (حفاظت) بدون حضور مردم معنی نمی‌یابد و به همین دلیل جذب و ایجاد زمینه‌های لازم برای حضور مردم نیازمند ابزارها و تدبیر مدیریتی است که باید در اولویت‌های مدیریت شهری قرار گیرد. تمهیداتی که بتواند حضور مردم را از ابتدا تا انتهای طرح جلب کند (قادری، ۱۳۹۱)، (حبیبی، ۱۳۹۷).

۵- تجربیات برخی از شهرهای جهان در مدیریت بافت تاریخی

جدول ۱: تجربیات برخی از شهرهای جهان در مدیریت بافت تاریخی (قادری، ۱۳۹۱)، (حبیبی، ۱۳۹۷)

ردیف	شهر	هدف اصلی	اصول، تمهیدات و تجارب مدیریت بافت‌های تاریخی
۱	بث (انگلستان)	حفاظت کامل از بافت کهن با اعطای نقش جهان‌گردی	- افزایش درآمد شهری از طریق جذب گردشگر با تکیه بر فعالیت‌های بازرگانی و اقتصادی - مشارکت مردم یا دخالت صاحب ملک در مرمت و تغییر شکل برنامه و عملکرد - معافیت‌های مالیاتی، ارائه وام‌های بانکی و تسهیلات لازم
۲	چی چستر (انگلستان)	تداوم وجودی فضای کالبدی شهر با اعطای نقش عمده به جهانگردی در کنار نقش دانشگاهی	- اسکان بیشتر جمعیت در بافت قدیم، با دادن یارانه و معافیت‌های مالیاتی به ساکنان یا متقاضیان زندگی در بافت قدیم - با توجه به برنامه ریزی بافت‌های تاریخی و قدیمی و مطالعه طرح‌های مرمت شهری در قالب طرح‌های ساختاری شهر
۳	چستر و یورک (انگلستان)	حفاظت از بافت کهن با اعطای نقش عمده به جهانگردی	- حفاظت و انجام مرمت آن را بر مبنای تقویت بنیه اقتصادی شهر در کنار نقش فرهنگی و ارزش‌های آن است

هفتمین همایش علم پژوهش توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

<p>- همکاری سازمانهای محلی و نهادهای دولتی ملی و منطقه‌ای با تقسیم وظایف مشخص</p> <p>- مشارکت فعال بخش‌های خصوصی در عرصه‌های مختلف پروژه‌های بهسازی و نوسازی بافت</p> <p>- تشکیل کمیته یا شورایی به منظور انجام هماهنگی سیاست‌گذاری، مشخص کردن اولویت‌ها، زمان بندی تاثیر و کل ریز برنامه‌ها، نحوه اجرا، کنترل و ارزیابی پروژه‌ها با عضویت تمام عناصر دخیل</p> <p>- تشکیل نهاد یا شرکتی به منظور بازسازی و نوسازی با ساختارهای منعطف به نحوی که پیشرفت بهتر برنامه‌ها را میسر سازد، ساختار شرکت مذکور شامل شورا، اجرایی و گروه مشاوران است</p> <p>- تفویض اختیار به نهادهای محلی به منظور تسهیل در امر اجرای طرح‌ها و برنامه‌های بهسازی و نوسازی بافت</p> <p>- تامین قسمتی از هزینه‌های طرح‌های مرمت بافت به وسیله دولت مرکزی و محلی و اتخاذ راهکارهایی برای اجبار مالکان خانه‌ها و دیگر کاربری‌ها به بهسازی و یا فروش مستغلات به قیمت واقعی</p>	<p>حفاظت از بافت کهن با اعطای نقش عمده به جهانگردی</p>	<p>نیوکاسل (انگلستان)</p>	<p>۴</p>
<p>تصویب قانون ماله رو (۱۹۶۲) درباره حفاظت از ثروت تاریخی و فرهنگی و احیای بناها</p> <p>تاکید قانون مذکور بر عکس قوانین مرسوم در اروپا و قوانین تشویق</p> <p>در این مقررات اجرایی در سطح محلی و ملی منظور تشویق ساکنان در جهت ساماندهی بافت‌های تاریخی، از جمله می‌توان به تسهیلات مالی و ارائه کمک‌های بلاعوض از طرف دولت به مالکان بناها به منظور جوابگویی به مخارج مرمتی به تناسب میزان مخارج و سطح زیر بنای محل و جلوگیری از تخریب زودرس بناها و بافتهای تاریخی شهر اشاره کرد.</p>	<p>الف) قرن نوزدهم :</p> <p>- جلوگیری از آسیب‌ها و شورش‌های اجتماعی و ساختن شهری با شخصیت در دوران صنعت</p> <p>ب) قرن بیستم :</p> <p>- شهر با توجه به مطالبات نیروهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جدید</p> <p>- دفاع از مجموعه‌ها و بافتهای تاریخی شهر در مقابل قدرت تصمیم‌گیری حاکم</p> <p>- ایجاد پیوستگی میان فضاهای کالبدی و فرهنگی</p>	<p>پاریس</p>	<p>۵</p>
<p>- تشویق نهادهای عمومی نظیر شهرداری و نهادهای وابسته به آن برای سرمایه‌گذاری در مرمت شهری</p> <p>- برنامه ریزی بافت تاریخی در مقیاس شهر و منطقه</p>	<p>- حفاظت از بافت تاریخی شهر</p> <p>- بالابردن معیارهای کمی و کیفی زندگی مردم ساکن در شهر قدیم</p>	<p>بولونیا (ایتالیا)</p>	<p>۶</p>
<p>- بالا بردن میزان سرمایه محلی از طریق جذب و حمایت صنعت گردشگری در بافت کهن</p> <p>- آموزش ساکنان برای بهسازی و نوسازی بناهای مسکونی و محیط پیرامون</p>	<p>- بالا بردن معیارهای زندگی با توجه به حفاظت کامل از بخش تاریخی</p>	<p>اترانتو (ایتالیا)</p>	<p>۷</p>

هفتمین همایش علم پژوهش توسعه و ترویج علوم معماری و شهرسازی ایران

- استفاده از فناوری معاصر برای مرمت شهری			
- مشارکت هماهنگی و توافق ساکنان، تجار و کاسبان در امور برنامه ریزی و نوسازی شهری و حفظ ساختمان های با ارزش - برانگیختن اعتماد و اطمینان مردم به مرمت و نوسازی بناها و بافت های قدیمی - تعیین حدود مشارکت و حقوق مادی ساکنان خسارت دیده - افزایش ضمانت های مالی و اعتبارات سریع و مستقیم برای نوسازی شهری - تعریف و توسعه سیاست های جدید اجرایی و ایجاد تقسیمات کار مشخص در دفاتر نمایندگی مجری بازسازی	- حفاظت از بافت کهن با بالا بردن معیارهای زیستی	برلین (آلمان)	۸
- تهیه طرح بهسازی و نوسازی بافت تاریخی شهر با در نظر گرفتن سه جز اصلی شامل طرح راهبردی، طرح بازشناسی محدوده های ویژه و طرح ایجاد نهادهای دولتی و عمومی برای نظارت عملیاتی با قدرت اجرایی لازم - شیوه برنامه ریزی با تدوین برنامه های پنج ساله و تقسیم شهر به ۶ منطقه برنامه ریزی و انتخاب مجموعه بناهای واقع در هر یک از مناطق شش گانه برای اقدامات مرمت و نوسازی به منظور برانگیختن نوسازی شهری در همه نقاط شهر کهن - تقویت بنیه اقتصادی شهر از طریق جذب گردشگر	- تاکید بر نقش میراثی	قاهره (مصر)	۹
- تقویت بنیه اقتصادی شهر از طریق جذب گردشگر ایجاد فضاهای شهری جاذب و درآمدزا - ایجاد ارتباط میان طرح های مرمت با طرح های بالادست	ایجاد چهره فرهنگی و حیثیت جهانی شهر تاریخی	استانبول (ترکیه)	۱۰

بررسی تجارب مدیریت بافت های تاریخی در شهرهای مختلف بیانگر آن است که اهداف اصول مورد توجه در آن، متأثر از ساختار حکومتی، دیدگاه های صاحب نظران و مدیران آن شهر و دیگر عوامل بوده است؛ ولی وجود مشترکی را می توان در اکثر آنها یافت، به شرح ذیل است:

- مرمت شهری متکی بر درآمدزایی ، به عنوان عاملی تشویق کننده برای معاصر کردن بافت.
- ارتقاء و تسهیل سطح مشارکت و اقبال مردم و ساکنان برای حفاظت از آثار تاریخی و شرکت در امر مرمت.
- شناخت دقیق و همه جانبه با بافت کهن از بنا ، مجموعه و بافت.
- تقویت بنیه اقتصادی و حیات اجتماعی شهر.
- تعیین نقش هر طرح مرمت بافت در درون طرح های شهری و طرح های منطقه آمایشی.
- تعیین محدوده تاریخی، تفکیک بافت کهن به تقسیمات کوچک و کوچکتر تعیین حد برای هر یک از آنان تقسیمات.
- حمایت و پشتیبانی لازم به وسیله دستگاه ها و نهادهای ملی و محلی ، از جمله ارائه کمک های اقتصادی و تسهیلات و، تدوین قوانین و مقررات.
- تامین سرمایه های لازم از طریق بخش دولتی، تعاونی و خصوصی.
- اطلاع رسانی طرح ها و تصمیمات مرمت شهری برای ساکنان از طرق مختلف، از جمله انجام نظرخواهی.
- هماهنگی و توافق و برنامه ریزان و مدیران سطوح مختلف ، ساکنان از این خوان در اهداف و اقدامات نوسازی.
- تعیین حدود مشارکت و ماده ساکنان خسارت دیده در اثر اجرای طرح.
- طرح و اجرای دیدگاه ها و راه حل های متفاوت به تناسب شرایط مختلف مناطق بافت های شهری.
- تسهیل بهسازی و نوسازی شهری با تقسیم شهر به مناطق همگن برنامه ریزی .

هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

- بالا بردن سهم بخش خصوصی در نوسازی شهری.
- اداره و ارائه بخش های تاریخی در سطح ملی به محلی نیازمند تعهد است سیاسی قوی و چارچوب های نهادی است . در هر پروژه حفاظت و احیا، ایجاد اتحاد سیاسی قاطع و محکم امری ضروری به شمار می آید و تاثیر مستقیمی بر پذیرش افراد و برانگیختن اعضای مداخله کننده دارد.
- نتایج حاصل از پروژه ها، چه از لحاظ کیفی و چه از لحاظ کمی، باید کاملاً ملموس باشد.
- برنامه نویسان نباید بیشتر از توان و ظرفیت موجود ، پروژه تعریف و طراحی کنند و پروژه ها باید همیشه قابل کنترل باشد. در صورتی که از دید تصمیم دیگران و افراد ذی مدخل پروژه ها، در زمان مشخص و هزینه معین قابل اجرا نباشد، با آن همراه نخواهند شد.
- غیر متمرکز کردن کارها و سپردن آن به گروه های محلی و زیر نظر افراد محلی بسیار مهم است.
- جلب سرمایه گذاری های بین المللی، ملی و محلی (دولتی و غیر دولتی) در پروژه های حفظ و احیا ضروری است.
- شناخت مسائل و مشکلات مدیریتی حفظ و احیای بافت ، اعم از بی ثباتی ساختارهای مدیریت شهری ، نامناسب بودن ابزارهای برنامه ریزی طولانی مدت، مشکل گرد هم آمدن سطوح مختلف مسئولیت های مشترک دستگاه های موثر و مداخله کننده در بافت، از بین بردن و کاهش آن ها نقش عمده ای در اجرای طرح ها دارد.

۶- مروری بر وضعیت بافت های تاریخی ایران

بافت های تاریخی شهرها تجسم عینی تمدن و فرهنگ هر جامعه و از بسترهای مناسب برای دستیابی به شاخص های مختص خود در فرآیند گفت و گو و تعامل بین تمدن ها و فرهنگ ها است. این بافت ها سند عینی و ماندگاری هستند که به صورت امانتی ارزشمند از نسلی به نسل دیگر منتقل شده اند. هر ملتی در طول تاریخ حیات خود مجموعه ای از ارزشها را کسب می کند که اگر در مسیر تعالی و تکامل و توسعه خود قرار دهند، سبب دوام و بقا و تکامل می شود. بافت تاریخی با رشد و گسترش شهرها در معرض نابودی قرار گرفته اند نوگرایی افرادی در معماری و شهرسازی باعث انهدام و تخلیه محله های قدیمی شهر شده است (طاهر خانی، ۱۳۸۵). در ادامه در جدول (۲) مروری بر آنچه بر بافت های تاریخی ایران گذشته به صورت اجمالی بیان گردیده است .

جدول ۲: مروری بر وضعیت بافت های تاریخی ایران (محمد مرادی، ۱۳۹۵)

ردیف	کنش ها	واکنش ها
۱	وضع کلیدی	فرسایش، کهولت و کمبود زیر ساخت های مربوط به زمان معاصر
۲	تاثیر توسعه های جدید در نظام کالبدی بافت تاریخی	رشد شدید شهر ها و استقرار نا متعادل جمعیت در شهر ها و تاثیر مستقیم آن در بافت کالبدی تاریخی
۳	تاثیر توسعه های جدید در نظام اجتماعی و فرهنگی بافت تاریخی	بزهکاری های اجتماعی در بافت های قدیم
۴	میزان تعامل بین شهر قدیم و توسعه های جدید	غفلت از مرکز تاریخی شهر ها به عنوان یک پتانسل بالقوه
۵	رویکرد های مربوط به مشارکت اقشار اجتماعی ساکن در بافت تاریخی	رویکرد بالا به پایین غیر مشارکتی و فاقد منابع اصیل و پایدار اقتصادی، اجتماعی
۶	رویکرد های مربوط به مقوله ناپایداری و توسعه حفاظت محور در نگاه به بافت تاریخی	سهل انگاری و عدم وجود رویکرد مشخص و هدفمند در این رابطه
۷	رویکرد نگاه به بافت تاریخی از دید اقتصادی	مطمع نظر بودن واحد های قدیمی و متروکه و مخروبه (تجمع و جایگزینی) و افزایش مشکلات زیر ساختی موجود
۸	واژگان مورد استفاده در مورد بافت های تاریخی کشور	بافت فرسوده و بافت مساله دار و تعمیم آنها به کل بافت اعم از حاشیه شهر ها و بافت های قدیمی و تاریخی

هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

۹	افق و چشم انداز بافت تاریخی در وضعیت فعلی	وضعیت در خطر و چشم انداز های موضعی و موضوعی
۱۰	میزان استفاده از بافت های تاریخی در نظام برنامه ریزی کشور در وادی مسکن با دید حفاظتی و مرمتی	نظام برنامه ریزی کشور به این پتانسل بالقوه بی اعتنا بوده است.
۱۱	میزان استفاده از بافت های تاریخی در نظام برنامه ریزی کشور در تامین سایر خدمات با دید حفاظتی و مرمتی	جایگاه خاصی در برنامه ریزی نداشته به جز موارد استثنائی
۱۲	وضع بافت جمعیتی موجود در شهر های تاریخی	مهاجرت شدید از بافت به بیرون از آن و بالعکس با مهاجرین بدون تعلق خاطر

۷- نظام برنامه ریزی و مدیریت بافت های تاریخی شهرهای ایران

یکی از اهرم های اصلی در موفقیت اداره شهرها، هماهنگی میان سازمان های ذیربط است. به عبارت دیگر تعدد سازمان ها و نهادهای اداره کننده شهر (کنشگران شهری) و اداره ی شهر بدون وجود هماهنگی، موجب سردرگمی و اتلاف منابع و مدیریت ناموفق خواهد شد. در ایران سیستم مدیریت شهری و شهرداری و به تبعیت از آن مدیریت بافت تاریخی، به عنوان یک سطح و رده ی فضایی مستقل مدیریتی، محسوب نمی شود؛ بلکه کاملا وابسته و تحت نظارت دولت مرکزی و واحدهای تابعه آن قرار دارد. در صورتی که در بسیاری از کشورهای توسعه یافته امور محلی و مدیریت شهری یک رده حکومتی ویژه و نسبتا مستقل محسوب می شود. (کاظمیان، ۱۳۹۲).

در ادامه در قالب جدول (۳) به توضیح نقش کنشگران دخیل در حوزه ی مدیریت بافت تاریخی پرداخته شده و مسائل، مشکلات و خلا های مربوط به هر ارگان در این حوزه مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۳: جمع بندی وظایف، مشکلات و خلا های ارگان های دخیل در مدیریت بافت های تاریخی

(کلانتری خلیل آباد، ۱۳۸۸)

عناصر	وظایف و حوزه مداخله	مسائل، مشکلات و خلاها
سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	الف) متولی اصلی حفظ و احیا بافت های تاریخی در عرصه سیاست گذاری و تصمیم گیری های کلان ب) وظیفه مطالعه، تحقیق، ثبت، حفاظت و اجرای طرح های لازم در این خصوص، اظهار نظر در کلیه طرح های توسعه شهری در خصوص بافت های تاریخی، نظارت بر فعالیت هایی است که در بافت ها و بناهای تاریخی صورت می گیرد. ج) نقش نظارتی این سازمان در ماده ۱۶۶ قانون برنامه سوم، نسبت به حفظ و احیای بافتها و بناهای تاریخی پر رنگ شده است.	الف) کمبود منابع مالی ارگان های دخیل برای تهیه و اجرای طرح ها ب) عدم آرایه ضوابط اجرایی مشخص در خصوص نحوه حفظ و احیای بافت های تاریخی از سوی میراث فرهنگی ج) فقدان طرح ها و برنامه های اجرایی مشخص و مصوب در خصوص بافت های فرسوده شهری. د) خلا تقسیم وظایف (و بعضا تداخل) در سطوح مختلف و عدم هماهنگی در حوزه سیاست گذاری و برنامه ریزی و) محدودیت پژوهش ها و مطالعات بنیادی در حوزه حفظ و احیای بافت های تاریخی
مدیریت شهری	الف) شورای شهر وظیفه سیاست گذاری و برنامه ریزی فعالیت های شهرداری در عرصه های مختلف را بر عهده دارد و از عناصر تاثیر گذار در سطح محلی در حوزه بافت های تاریخی است. ب) وظیفه تصویب این طرح ها و برنامه ها در خصوص حفظ و احیای بافت تاریخی و تامین	الف) آماده نبودن زمینه و بستر ضمانت های لازم (مالی، حقوقی، مدیریتی و ...) برای اجرای طرح های تهیه شده ب) عدم توجه لازم به برنامه ریزی یکپارچه کاربرد ها در محدوده و چند پاره شدن این امر در میان شهرداری های مناطق

هفتمین همایش علم پژوهش توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

<p>ج) عدم توجه به ارتقای جایگاه و عملکرد هسته مرکزی شهر</p> <p>د) ضعف تشکیلات و ساختار های سازمانی</p> <p>و) خلا طرح هیا بلند مدت، میان مدت و کوتاه مدت</p> <p>ی) ضعف دیدگاهی و مبانی نظری در مدیریت و برنامه ریزی</p>	<p>منابع مالی را دارد. همچنین طبق ماده ۱۵۶ قانون برنامه برنامه سوم توسعه: وظیفه مساعدت و مشارکت در حفظ و نگهداری بناهای فرهنگی و همکاری در حفاظت از ابنیه، آثار و بافت های تاریخی و ممانعت از تغییر کارکرد آنها و جلب مشارکت مردمی در این خصوص به وظایف آنها اضافه شده است.</p> <p>ج) طبق ماده ۱۶۶ قانون برنامه سوم توسعه، مدیریت شهری در این خصوص وظایف و نقش بیشتری را بر عهده می گیرد.</p>	
<p>الف) عدم تحقق وظایف سیاست گذاری سازمان میراث فرهنگی و شورای عالی شهرسازی در حوزه بافت تاریخی</p>	<p>الف) مرجع تصویب طرح های توسعه شهری است؛ از این رو نقش موثری در هدایت بافت های تاریخی بر عهده دارد.</p> <p>ب) وظیفه سیاست گذاری و تصویب ضوابط شهرسازی را بر عهده دارد و میتواند نقش زیادی (خصوصا در سطح ملی) در مورد حفظ و احیای بافت های تاریخی بگذارد.</p>	<p>شورای عالی شهرسازی و معماری و کمیسیون ماده ۵</p>
<p>الف) تداخل وظایف و ناهماهنگی در حوزه برنامه ریزی و تهیه طرح های بافت تاریخی خصوصا شرکت عمران و بهسازی بافت و شهرداری و میراث فرهنگی</p>	<p>الف) این شرکت و واحدهای تابعه آن در استان ها دو وظیفه بر عهده دارند: ۱) مدیریت و تهیه طرح های شهرسازی، معماری، نقشه های تفکیکی آماده سازی و دیگر اقدامات در حوزه بافت های تاریخی و فرسوده هشری ۲) اجرای طرح های بهسازی و نوسازی بافت با استفاده از تملک اراضی</p> <p>ب) با تهیه طرح ها در خصوص بافت تاریخی وارد عرصه برنامه ریزی شده و سپس در حوزه اجرا با عملیاتی نمودن طرح های مذکور مداخله می نماید.</p>	<p>وزارت مسکن و شهرسازی (شرکت عمران و بهسازی شهری)</p>
<p>الف) هماهنگی برنامه ها و سیاست های اجرایی دوایر دولتی شهر با طرح های توسعه شهری و برنامه های مدیریت شهری بسیار کم است.</p> <p>ب) عدم وجود مدیریت واحد شهری برای تاثیر گذاری بر فرآیند توسعه شهر</p>	<p>الف) با توجه به ساختار بخشی اداره کشور و عدم وجود مدیریت واحد شهری، دوایر دولتی شهر ها هر یک دارای برنامه اجرایی در حوزه وظایف خود در بافت تاریخی هستند.</p>	<p>دوایر دولتی خدمات رسان</p>
<p>الف) عناصر خدمات رسان دولتی در خیلی از اقدامات خود هماهنگی با طرح ها و برنامه های توسعه شهری و مدیریت شهری ندارند.</p>	<p>الف) شامل ادارات: آب و فاضلاب، برق، مخابرات، گاز، آموزش و پرورش، اوقاف، تربیت بدنی، بهزیستی، سازمان تبلیغات اسلامی، اداره بازرگانی و فرهنگ و ارشاد بر اساس وظایف محوله به ارائه خدمات می پردازد.</p>	<p>عناصر اجرایی و خدمات رسان دولتی</p>
<p>ب) ناهماهنگی در خصوص نحوه مداخله در بافت و پیشبرد پروژه ها با مشارکت دستگاه ها و ساکنان</p>	<p>ب) سازمان عمران و بهسازی شهری: مداخله در بافت های تاریخی بر اساس طرح ها و برنامه ها</p>	

هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماری و شهرسازی ایران

۸- مسائل و مشکلات مدیریتی در بافت های تاریخی شهرهای ایران

در ایران مدیریت بافت های تاریخی شهری با چالش هایی چون خلأ تقسیم وظایف و عدم هماهنگی در ساختار و اداره بافت تاریخی، خلأ طرح ها و برنامه ریزی راهبردی حفظ و احیای بافت، ضعف تشکیلات ساختارهای سازمانی و نیروی انسانی کارآمد، عدم توجه به احساسات تعلق شهروندان به بافت و اجرای برنامه های بازسازی شهری بدون توجه به بافت ها و بناها و یادمان های با ارزش تاریخی مواجه می باشد (طاهر خانی، ۱۳۸۵).

شهرنشینی شتابان در ایران مشکلات زیادی به وجود آورده است (Huston, 2015). به گونه ای که این مشکلات و کمبودها بر تمام جنبه های شهرنشینی تاثیر گذاشته و گاهی زندگی شهری را مختل نموده است. یکی از مشکلات شهرهای قدیمی تر، وجود بافت های تاریخی در آنها است که خود سرآغاز بسیاری از مشکلات شهری شده است (ابراهیم زاده، ۱۳۹۱). بر همین اساس امروزه مدیریت و حفاظت از بافت های تاریخی شهرها به دلیل رشد سریع شهرنشینی و تغییرات ناشی از آن به یک موضوع فوری به پیچیده تبدیل شده است (Tugce, 2016).

نیم نگاهی به وضعیت مدیریت شهری در ایران نشان می دهد به دلایلی چون تمرکزگرایی، برون زا بودن برنامه ها و طرح های شهری، اقتصاد رانتی و مبتنی بر نفت، مدیریت شهری تحت تاثیر دولت، از مردم، از مدیریت سیستمی و یکپارچه فاصله گرفته و در گرداب مدیریت بخشی و سلولی گرفتار آمده و همچنین از روند شهرنشینی و مسائل برآمده از شهرنشینی، عقب مانده و در دیدگاه ها و نگرش های از بالا به پایین گرفتار گردیده است (حکمت نیا، ۱۳۹۶).

از آنجا که بافت تاریخی بخش جدایی ناپذیر مجموعه شهر موجود است و سرنوشت شان باید در پیوند با کل شهر تعیین شود، هرگونه مداخله در آن باید در مقیاس بافت تاریخی و کل شهر ارزیابی شود. مداخله های موردی، پراکنده و بدون برنامه که از جانب نهادهای مختلف انجام می گیرد، تاکنون آسیب های جبران ناپذیری بر پیکر بافت های شهری وارد آورده است (البلقی، ۱۳۸۰).

در نهایت می توان به عنوان جمع بندی کلی می توان مسائل و مشکلات بافت های تاریخی شهرهای ایران را به صورت عام و کلی در موارد زیر خلاصه کرد:

- خلا تقسیم وظایف و عدم هماهنگی در ساختار و اداره بافت تاریخی شهرها در سطوح ملی، منطقه ای و محلی.
- خلا طرح ها و برنامه های راهبردی حفظ و احیای بافت های تاریخی.
- اجرای برنامه های بازسازی شهری بدون توجه به آثار این اقدامات بر بافت ها و بناها و یادمان های با ارزش تاریخی شهرها.
- عدم توجه و احساس تعلق شهروندان به بافت.
- فقدان مبانی نظری روشن در خصوص مداخله در بافت های تاریخی.
- تکیه بر اقدامات دولتی، « اقدام از بالا »، نادیده گرفتن آرای ساکنان بافت ها و عدم توجه به نقش مشارکت مردمی در امر نوسازی و بهسازی.
- کند شدن و توقف اقدام های اجرایی به دلیل کاهش و فقدان اعتبارات دولتی پیش بینی شده
- عدم توجه به جذب مشارکت های مردمی و بخش خصوصی نسبت به سرمایه گذاری و نوسازی و تکیه بر اعتبارات دولتی.
- الگوی برنامه ریزی شهری کالبد محور که موجب کمبود و نامطلوب بودن فضاهای خدماتی و مدنی در بافت های تاریخی می شود.
- کمبود خدمات شهری که موجب کاهش سرانه های زیستی و افزایش آسیب ها و محرومیت ها شده است.
- نگرش تصمیم گیران برای برنامه های بافت های تاریخی شهری بیشتر تک بعدی و اغلب کالبدی بوده است و به تاثیر متقابل پیوسته بین عوامل، تصمیم سازان، تصمیم گیران و استفاده کنندگان توجه نمی شود.
- فقدان یک راهبرد کلان ملی و ناکافی بودن سرمایه گذاری و حمایت دولتی برای حفظ و احیای بافت های تاریخی (طاهر خانی، ۱۳۸۵)، (حناچی، ۱۳۹۰).

هفتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

۹- نتیجه گیری

ناحیه تاریخی شهرها میراث ارزشمند معماری و کالبدی به جای مانده از گذشتگان ماست که در طول زمان به هویت بخشی به حیات شهری همواره نقش بارزی ایفا نموده است. این بخش از شهر تجلی گاه ابعاد فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی مردمی است که در دوره های تاریخی در این بخش از شهر روزگار سپری کرده و هویت فرهنگی آن را به ثبت رسانده اند، چنانچه ناحیه تاریخی شهرها را شناسنامه واقعی شهرها بنامیم سخن گزافی نگفته ایم. بنابراین حفظ، احیا و باززنده سازی آنها و انطباق آن با کلیت سیستم شهری از جمله ضرورت هایی است که می تواند حیات تاریخی شهر را همگام با شهر پیش برد. بنابراین میراث تاریخی و فرهنگی تنها به عنوان یک گنج برای شهر به شمار نمی آید بلکه به دلیل تاریخ و فرهنگ پر قدمتی که دارند، شناخته شده اند و اما مسئولیت مدیریت تاریخی در قبال آنها، نگهداری از این میراث در راستای تقویت کیفیت زندگی شهری می باشد. در حاکمیت متمرکز بر بافت تاریخی، نهادهای ملی و حکومتی بیشترین نقش را در سیاستگذاری و برنامه ریزی بافت تاریخی ایفا می نمایند. همچنین سازمانهای مدیریت محلی مانند شهرداری و شورای شهر بیشتر از آنکه نقش مدیریتی ایفا نمایند، تنها به عنوان نهادهای ناظر، خدماتی و عمرانی به فعالیت می پردازند. شکاف مدیریتی فوق باعث اتلاف سرمایه های محلی و عدم تمایل بخش خصوصی و شهروندان به مشارکت گردیده است. لذا به سیاستگذاران و برنامه ریزان پیشنهاد می شود با به کارگیری مدیریت هماهنگ شهری و تقویت نقش نهادهای محلی و غیره در بافت تاریخی، از تفرق عملکردی حاکم بر نظام مدیریتی بکاهد و عملکرد آن را بهبود بخشند، به عبارتی دیگر، مدیریت بافت های تاریخی به تمهیداتی نیاز دارد که نه از جنس کالبد است و نه اقتصاد، بلکه باید منطقه را به مکان مناسبی برای حرکت و زندگی تبدیل کرد و با تزریق کاربری های مورد نیاز که زمینه ساز گردهمایی و مبادلات فرهنگی است، مردم را در بافت نگه داشت. در نتیجه این نوع از مدیریت باید بر پایه ساز و کار تعاملی عاملین اصلی یعنی مردم، کارشناسان و مسئولین استوار باشد، در ادامه نیز چند راهبرد کلی در جهت تحقق این امر ارائه شده است.

پیشنهاد ها

باید توجه داشت که در طرح های مدیریتی، هر بافت تاریخی، به صورت یکتاست، لذا یک مدل کلی مدیریتی و حفاظت برای تمامی آنها وجود ندارد. به عبارتی دیگر، هر واحد تاریخی بر حسب شرایط و ویژگی های خود، مدل مخصوص خود را در مدیریت شهری داراست که این امر، نیازمند شناخت ویژگی های ذکر شده در هر محدوده، تعیین مجری و ساختار مدیریتی فنی مستقل می باشد. لذا در ادامه، با توجه به تجارب بین المللی و موارد مطرح شده پیشنهاد هایی ارائه می شود که امید است در جهت بهبود امر مدیریت بافت تاریخی موثر واقع گردد.

- تشکیل کمیته های تخصصی برای شناسایی ضعف قوانین موجود و همچنین تدوین قوانین که بتواند از یکپارچگی مدیریت بافت تاریخی حمایت نماید و با نظام محلی مدیریت بافت تاریخی همخوانی داشته باشد.
- جلوگیری از تقسیم اختیارات و وظایف مدیریت شهری میان وزارتخانه ها و شهرداری و سایر نهاد های محلی باعث گسترش، عدم انسجام در برنامه ریزی و سیاست گذاری می گردد.
- واگذاری مدیریت و اداره امور بافت تاریخی به سازمانها و حکومت های محلی.
- تعریف و ایجاد ساز و کارهای مناسب آموزشی، تحقیقاتی، مهارتی و تخصصی مدیریت بافت های تاریخی و ارزیابی منظم برنامه ها.
- تعیین امور مالی مشخص و دقیق به منظور اجرای پروژه ها.
- بازنگری طرح های مدیریتی بافت های تاریخی (مانند طرح های راهبردی و یا برنامه های مرمتی و احیای بافت) با توجه به دیدگاه های مردم توسط کارشناسان و اتخاذ دستورالعمل های مدیریتی با مشارکت نهادهای مدنی.
- افزایش آگاهی عمومی از میراث فرهنگی به منظور مشخص کردن ارزش و اهمیت بناها، بافت تاریخی و محافظت از آنها.
- در نظر گرفته شدن مردم به عنوان رکن اصلی در ساختار مدیریتی بافت های تاریخی در قالب نهادهای اجتماعی و مدنی.
- ایجاد یک دفتر محلی در محدوده تاریخی به منظور تسریع برداشت های میدانی، شناسایی مشکلات و دریافت نظرات ساکنین.
- بهره مندی ساکنان از مزایای مدیریتی بافت تاریخی (به خصوص گردشگری).

هفتمین همایش علمی پژوهشی و ترویج علوم معماری و شهرسازی ایران

مراجع

۱. ابلقی، علی ر ضا، بافت تاریخی، حفاظت، مرمت، به سازی یا نو سازی، فصلنامه هفت ه شر، عمران و به سازی شهری، سال دوم، شماره چهارم، صفحات ۱۱۳-۱۲۴، ۱۳۸۰.
۲. ابراهیم زاده عیسی گل آفرین ملکی، تحلیلی بر ساماندهی و مداخله در بافت فرسوده شهری (مطالعه موردی، بافت فرسوده شهر خرم آباد) پژوهشهای جغرافیای انسانی، دوره چهل و چهارم، شماره هشتاد و یکم، تهران، پاییز ۱۳۹۱.
۳. حبیبی، محسن و ملیحه مقصودی، مرمت شهری، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۷.
۴. حکمت نیا، حسن. میرنجف موسوی و علیرضا افشانی و محمد ملکی، بررسی و تحلیل حکمروایی خوب شهری در ایران مورد مطالعه شهر ایلام فصلنامه آمایش جغرافیایی فضای دوره هفتم، شماره بیست و چهارم سال ۱۳۹۶.
۵. حناچی، پیروز، فدایی نژاد، سمیه، تدوین چارچوب مفهومی حفاظت و بازآفرینی یکپارچه در بافت های فرهنگی- تاریخی، نشریه هنر های زیبا، معماری و شهرسازی، شماره ۴۶، صفحات ۱۵-۲۶، ۱۳۹۰.
۶. شماعی، علی، پور احمد، احمد، بهسازی و نوسازی از دید علم جغرافیا، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۴.
۷. طاهر خانی، حبیب الله، متو سلی، محمد مهدی، مدیریت بافت تاریخی شهر های ایران، مدیریت شهری، شماره ۱۸، صفحات ۹۶ تا ۱۰۷، ۱۳۸۵.
۸. غراب، نا صرالدین، بررسی ساز و کارهای حفظ و احیای بافت های تاریخی در شهر، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری، وزارت کشور، ۱۳۸۰.
۹. قادری، اسماعیل، زمانی مقدم، افسانه، جلالی کنیمی، هاشم، تدوین راهبرد های اجتماعی مدیریتی احیا، توسعه و حفاظت بافت های تاریخی، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال پنجم، شماره اول، صفحات ۹۷ تا ۱۱۳، ۱۳۹۱.
۱۰. کاظمیان، غلامرضا. اسماعیل صالحی و سید محمد هادی ایازی و علی نوذر پور و حسن ایمانی جاجرمی و نوید سعیدی رضوانی و مجید عبدالهی. مدیریت شهری (جلد اول : مبانی و حوزه ها). چاپ اول، انتشارات تیسرا، تهران، ۱۳۹۲.
۱۱. کلانتری خلیل آباد، > سین و همکاران، راهکارهای اجرایی حفظ و احیای بافت تاریخی شهر تهران - محله سیروس (چاله میدان)، پژوهشکده فرهنگ و هنر جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۸.
۱۲. محمد مرادی، اصغر، احیای بافت قدیم شهرها (مروری بر تجارب)، دانشگاه تهران، موسسه انتشارات، ۱۳۹۵.
۱۳. مهدی زاده، جواد، جایگاه میراث فرهنگی در توسعه پایدار شهری، فصلنامه جستار های شهرسازی، شماره ۱۲، ۱۳۸۴.

14. Ertan , Tugce . Eǧercioǧlu Yakup . 2016 . Historic City Center Urban Regeneration : Case of Malaga and Kemeraltı , Izmir . Procedia - Social and Behavioral Sciences , (223) : 601-607
15. Huston , Simon . Reyhaneh Rahimzad , Ali Parsa (2015) . ' Smart ' sustainable urban regeneration : Institutions , quality and financial innovation , Cities.no : 48 , pp : 66-75. K.
16. Jung . Timothy H ; Jinsik Lee ; Matthew H.T. Yap : Elizabeth M. Ineson (2015) . The role of stakeholder collaboration in culture - led urban regeneration : A case study of the Gwangju project , Korea . Cities , no : 44 , pp : 29-39
17. Meshkini . Abolfazl (2010) . Monitoring the Impact of Urban Physical Development Plans On Old Sites of Cities , American Journal of Environmental Sciences.
18. Montgomery , Martin (1995) . An Introduction to language and society , 2nd edition Routledge . New York.
19. Pickard Robert, Management of historic Centers Sponpress , London , 2010
20. Radonie , Hassan (2007) , Conservation - Based Cultural , Environmental , and Economic Development : The Case of the Walled City of Fez , AKDN (AGA KHAN DEVELOPMENT NETWORK.
21. Zaali, Nader. Majid Zareie & Saman Ebizadeh & Farshid Hashemzadeh Ghalehjogh 2016. Strategic Planning for Organizing of Urban Distressed Areas (Case Study: Shahidgah-Sheikh Safi

هفتمین همایش علم پژوهش توسعه و ترویج علوم معماریه و شهرانه ایران

Neighborhood in Ardabil City). The Scientific-Research Quarterly Journal of Urban Economics and Management. 4(14) 41-65.